

NEL VAN DER ZEE

Roman

*Vroeger
is voorbij*

Nel van der Zee

Vroeger is voorbij

Uitgeverij Zomer & Keuning

Gerrit van Dam keek vanachter zijn bureau naar zijn kleindochter Hanka, die net in haar rolstoel was binnengekomen. Een rolstoel waarvan ze naar het zich liet aanzien haar hele leven gebruik zou moeten maken. Ze was nog maar kortgeleden ontslagen uit het ziekenhuis, waar ze diverse operaties had ondergaan. Er was wel wat verbetering in haar toestand gekomen, maar niet zo veel dat ze weer behoorlijk kon lopen. Het resultaat is ons deze keer tegengevallen, had de chirurg hem verteld. We zouden haar graag nog eens opereren, maar ze weigert dat resoluut.

Gerrit van Dam wist dat het nee van zijn kleindochter altijd nee zou blijven. Zo was ze. Er verkrampste iets in zijn borst toen hij terugsloeg aan hoe ze vroeger was geweest. Een spring-in-'t-veld, in de weer met alle vormen van sport. Het auto-ongeluk had haar invalide gemaakt en haar vader was erbij omgekomen. Daardoor zou zij nu zijn opvolger worden. De notaris met wie hij alles daartoe had geregeld, was net vertrokken.

‘U hebt me laten roepen,’ zei ze. ‘Ik kom wat dichterbij, ziet u hoe handig ik al manoeuvreer met mijn nieuwe bolide? Het scheelt een stuk in gemak vergeleken met het vorige exemplaar.’

‘Dat is fijn, meisje, je moet vooral gebruikmaken van het beste en nieuwste dat er is.’

‘Op uw knie zitten zoals vroeger zal niet meer gaan, maar ik rij wat dichterbij, dat is gezelliger en het praat wat makkelijker. Wat hebt u op uw hart, oop?’ Zo noemde ze hem altijd als ze extra aardig tegen hem wilde zijn. Heel vroeger gebruikte ze het woord als ze iets van hem gedaan wilde krijgen, maar dat was voorbij. Ze besloot al jaren alles zelf, zonder hem te raadplegen. Zo was ze vijf jaar geleden, na haar afstuderen aan de kunstacademie, haar eigen zaak begonnen. In oude en nieuwe dingen, had ze gezegd, en in alles wat ik op de academie geleerd heb. Als het maar geld opbrengt en ik kan doen wat ik graag doe,

mijn eigen ding. Hij had het afgeraden omdat hij vond dat er al genoeg winkels van sinkel waren, maar hij had haar wel de lening verstrekt waarom ze vroeg. Drie jaar later had ze hem de som terugbetaald, gepaard met een lief glimlachje.

Ze kon het, dacht hij, over zijn opvolging hoefde hij zich geen zorgen te maken. Wat ze in het klein had gedaan, zou ze straks in het groot ook kunnen. Maar ze moest er nu mee beginnen, ze moest ingewerkt worden nu hij er nog was. En dat was het wat hij haar nu vertellen moest. Hij zuchtte en wreef over zijn voorhoofd, dat vochtig aanvoelde.

Ze legde haar hand op zijn arm. ‘U wilt me iets vertellen,’ zei ze. ‘Waarom hebt u me laten roepen?’

‘Ik wilde je zomaar even zien,’ loog hij, ‘nu je terug bent. Dat kan nu weer.’

‘Vanaf morgen hoeft u me niet meer te roepen,’ antwoordde Hanka, ‘dan zit ik in de kamer hiernaast, waar papa vroeger zat. Ik heb de leiding van mijn zaak definitief aan mijn medewerkster Ruth overgedragen, ze is er goed in. Alleen jammer dat Marcus, onze boekhouder en steun en toeverlaat, vertrekt. Hij had in zijn studententijd een administratiekantoorje, maar hij is afgestudeerd en gaat voor Artsen zonder Grenzen of iets dergelijks werken, samen met zijn vriendin, die verpleegkundige is. Hij geeft volgende week een afscheidsfeestje. Ik ben ook uitgenodigd. Misschien ga ik wel.’

Gerrit van Dam keek voor zich uit en bleef doodstil zitten. Zomaar, zonder er verder over te praten, had ze zijn wens vervuld – het was te geweldig om waar te zijn.

‘Maar je hebt altijd gezegd dat je nooit van je leven in de familiezaak wilde werken, en nu zeg je zomaar ja. Weet je het wel zeker?’ hoorde ze hem na een poos met een lichte beving in zijn stem zeggen.

‘Vroeger bestaat niet meer, opa. Nu is alles anders,’ zei ze beslist. ‘Als mijn laatste operatie beter verlopen was, had ik er misschien niet zo gauw toe besloten. Maar nu weet ik waar ik aan toe ben en wat er op mijn weg ligt. Ik

zal voor de familieonderneming net zo hard werken als ik voor mijn eigen zaak heb gedaan, misschien nog wel harder. Mijn rolstoel vormt daarbij geen belemmering. President Roosevelt zat ook in een rolstoel en bestuurde van daaruit ongeveer de hele wereld.'

Gerrit van Dam keek haar ongemakkelijk aan. Ze zei het alsof ze moeiteloos tot dit besluit gekomen was. Er was niets meer over van het meisje dat maanden geleden besloten had een eind aan haar leven te maken omdat er voor haar op deze wereld niets meer te doen viel.

'En ik dan?' had hij toen gezegd. 'Als jij er niet meer bent, heb ik niemand meer.'

'Zolang jij er bent, blijf ik,' had Hanka geantwoord. 'Hand erop. Maar ik laat niets meer aan me doen. Al die gouden bergen die ze me beloven, het maakt het allemaal alleen maar erger.'

Ze hadden er sindsdien niet meer over gesproken, en nu kwam ze plotseling met dit besluit. En wat zou ze doen wanneer hij er niet meer was? Hij wilde het niet weten, hij was er te oud voor. Hij wilde alleen nog genieten van iedere dag die hem met haar gegeven was.

'Voor het ongeval heb ik al eens met je over mijn zaken gesproken. Het trok je allemaal niet erg aan. Maar na het overlijden van je vader zag ik in dat ik moet gaan afbouwen. Ook met het oog op de kosten die er zullen komen als ik er niet meer ben. Ik heb vanmorgen met de notaris de laatste zaken geregeld, alles is voor jou als ik er niet meer ben. Het moet natuurlijk beheerd worden. Daarvoor kun je iemand in dienst nemen. Maar nu ik hoor dat je toch in de zaak wilt stappen, ben ik daar erg blij mee. Ik weet zeker dat je het aankunt en dat je het beter zult doen dan menig ander.'

'Lief van u om zo veel vertrouwen in me te hebben,' zei ze. Maar bij zichzelf dacht ze: ik moet het nog waarmaken. Waar begin ik eigenlijk aan?

'We zien elkaar morgen hiernaast,' zei ze, toen ze later met een kusje afscheid van hem nam. Het grote huis dat

haar grootvader als woonhuis annex kantoor had laten bouwen, had een lift, waardoor ze zich gemakkelijk met haar rolstoel door het hele huis kon verplaatsen. Ze reed naar de keuken, zette koffie en nam die mee naar de woonkamer. Toen ze haar kopje op de tafel had gezet, stapte ze met enige moeite uit haar rolstoel en ging op een stoel aan tafel zitten. Ze kon lopen, dat wel, maar ze vond dat het eigenlijk de naam lopen niet verdiende; het was meer hobbelen, en het deed veel pijn. Maar ze kon zich zelfstandig verplaatsen. Dat was het resultaat van al die operaties en daar was ze blij mee. Een beetje blij tenminste. Ze had niemand nodig om te gaan en te staan waar ze wilde, dat was belangrijk.

Ze zou een opleiding moeten volgen om een goed inzicht in haar grootvaders zaken te kunnen krijgen. Haar grootvader zou het misschien niet nodig vinden en zeggen dat hij mensen had op wie ze kon rekenen om zich in te werken. Hijzelf was nergens voor opgeleid. Hij was begonnen met een handel in lompen en oud ijzer. 'Ik verdiende aan wat andere mensen weggooiden,' had hij eens gezegd, 'en de rest is vanzelf gekomen.' Die rest was nogal wat. Kleine en wat grotere zaken, hij had ze voor het grootste deel opgekocht omdat ze niet meer liepen. Ze had gehoord dat er zelfs onderhandelingen waren over een ziekenhuis dat te koop stond. Ze wist nu al dat ze alles zou doen om die aankoop tegen te houden, want ze had het laatste jaar genoeg ziekenhuizen gezien voor de rest van haar leven. Ze zou zeker zijn gewoonte om zaken die niet meer liepen op te kopen, niet voortzetten, ze zou haar handen vol hebben aan wat er al was. Ze zuchtte even. Waar was ze aan begonnen? Zijn bezit was omvangrijk, ze had hem dikwijls vergezeld naar personeelsfeestjes waar hij even zijn gezicht moest laten zien, zoals hij dat noemde. En die zaken waren maar een deel van alles wat hij bezat.

Haar vader had zich weinig bemoeid met het beheer. Je vader is een begenadigd acquireur, had Hanka's opa eens over zijn zoon gezegd, maar hij kan absoluut geen leiding

geven. Iedereen moet doen waar hij goed in is. Ze stond er even bij stil hoe het allemaal gegaan zou zijn als haar vader was blijven leven en haar grootvader er niet meer zou zijn. Ze schudde al gauw haar hoofd, ze moest zich maar liever niet verdiepen in dingen die hadden kunnen gebeuren. Ze had aan het nu warempel al meer dan genoeg.

Hanka dronk haar koffie op. Dit is mijn laatste vrije dag, dacht ze. Ze zou proberen Marcus te pakken te krijgen voor hij naar het buitenland vertrok. Ze hoopte dat hij haar raad zou kunnen geven over een opleiding. De adviseurs van haar grootvader zouden wel weten wat ze deden, maar zij wilde graag in staat zijn hen te volgen. Daarvoor had ze bijscholing nodig, want ze kon zelfs nog geen balans lezen en dat moest veranderen.

Marcus Lessing kwam van het station en liep naar de bus die naar zijn woonplaats ging. De wereld ligt nu aan je voeten, was hem nadat hij zijn studie geneeskunde had afgerond verschillende malen gezegd, en zo voelde hij zich ook. Het warme zomerweer droeg nog bij aan het gevoel dat er niets meer stuk kon. Hij had de vorige dag de klanten van zijn administratiekantoor overgedaan aan een groot kantoor en daarvoor een leuke som op zijn bankrekening gekregen. Er waren klanten bij die in de loop der jaren eigenlijk te groot waren geworden voor zijn eenmansbedrijfje.

Hij zou nu samen met Lydia een plaats proberen te krijgen bij Artsen zonder Grenzen. Zo'n ervaring trok hen allebei aan. Maar voor alles zouden ze een week ergens aan zee doorbrengen. Een auto huren en op weg gaan, tegen de avond een hotelletje zoeken en dan een week aan zee blijven. Gewoon uitrusten. Lydia was aan vakantie toe en hem leek die luxe ook niet verkeerd.

Toen de bus zijn woonplaats naderde, keek hij op zijn horloge en zag dat het pas twaalf uur was. Hij veronderstelde dat Lydia, die deze week nachtdienst had, nog wel zou slapen. Hij kon eerst even naar zijn ouders gaan, hij

had soms het gevoel dat hij hen een beetje verwaarloosde.

Zijn vader, Frederik Lessing, had een bloemenkwekerij, voor het grootste deel rozen. Zijn moeder, Katrien, verkocht bloemen in de winkel die tegen de zijkant van het woonhuis was gebouwd. Ze had veel klanten, vooral omdat men zeker wist dat haar bloemen altijd vers waren, zo van het veld of uit de kas.

Omdat het lunchtijd was, twijfelde Marcus even of hij de keukendeur binnen zou gaan of zou proberen zijn moeder in de bloemenwinkel te verrassen. Hij koos voor het laatste.

In de winkel was niemand. ‘Mam!’ riep hij, terwijl hij doorliep naar de werkplaats. Daar vond hij haar leunend tegen het aanrecht, waar ze de boeketten maakte.

‘Weet je het al?’ vroeg ze toonloos. Hij zag haar lege blik, haar bleke, uitdrukingsloze gezicht.

‘Mam,’ zei hij, terwijl hij zijn armen om haar heen sloeg, ‘wat heb je? Wat is er? Is er iets met vader?’

‘Hij heeft in zijn bestelwagen achter het stuur een hartaanval gehad, ze hebben me net gebeld uit het ziekenhuis,’ vertelde ze, terwijl ze zich uit zijn omarming losmaakte. ‘Ga jij maar naar hem toe als je dat wilt, ik moet hier op Peter wachten.’ Peter was de zoon van vijftien, het nestkuiken.

‘Mam, we moeten allebei naar vader toe, Peter redt zich wel even. We leggen een briefje voor hem neer dat hij naar opa en oma moet gaan. Dat doet hij immers zo vaak. We zijn zo weer terug, maar we moeten naar vader toe en straks naar opa en oma. Je bent van streek, mam, dat begrijp ik wel, maar we moeten toch weten wat er precies met hem aan de hand is.’

‘Ze zeiden dat hij op de intensive care ligt en dat we voorlopig niet bij hem kunnen. Dat we niets voor hem kunnen doen.’

Marcus zuchtte. Hij begreep niets van zijn moeder. Ze was altijd vol zorg voor zijn vader, en nu besteedde ze nau-

welijks aandacht aan hem. Of leek dat maar zo? Was ze zo van de kook over de berichten uit het ziekenhuis dat er nog nauwelijks iets tot haar doordrong?

‘Laten we naar binnen gaan, mam,’ stelde hij voor. ‘Ik ga koffiezetten, daar knap je altijd zo van op.’ Maar bij zichzelf dacht hij: ik ga eerst het ziekenhuis bellen, ik wil weten wat er met vader aan de hand is.

Terwijl hij zijn mobieltje tevoorschijn haalde, hoorde hij zijn moeder zeggen: ‘Vergeet die koffie maar, we kunnen niet meer in huis. De deurwaarder is vanmorgen geweest, heeft de meubels eruit gehaald en alles verzegeld, het huis, de schuren, alles. Alle machines en vrachtwagens zijn weg. Die vrachtwagen waar je vader in is gevonden, is ook in beslag genomen. Iedereen is naar huis, wat zouden ze hier nog moeten doen nu alles dichtzit? We zijn failliet, Marcus. En je vader wist dat de deurwaarder vandaag zou komen. Hij heeft mij niets verteld. Het ziekenhuis heeft me verteld dat hij vergif in wilde nemen om er een eind aan te maken, maar voordat hij dat kon doen, kreeg hij een hartaanval. Dat van het vergif zal ik niet tegen de mensen zeggen. De buitenwereld mag niet weten dat hij er een eind aan wilde maken. Ik hoop dat jij er ook je mond over houdt. Een gelovig mens doet zoiets niet. Ik schaam me voor dat faillissement, maar nog veel meer voor die poging om er een eind aan te maken, begrijp je dat? Wat moet een kind als Peter wel van hem denken? Vader had een goed voorbeeld voor hem moeten zijn.’

Terwijl hij zijn mobieltje weer opborg, sloot Marcus even zijn ogen. Hij probeerde alle feiten tegelijk tot zich door te laten dringen. Hij begreep ineens de toestand waarin zijn moeder verkeerde, het was niet te bevatten wat haar was overkomen, het was te veel tegelijk. Hij ging weer naar haar toe, legde zijn handen op haar schouders. Hij zei, en het klonk als een plechtige gelofte: ‘Mam ik zal voor je zorgen. Voor jou en Peter. En... ja, voor vader ook. Mam, we komen er weer bovenop, alles komt weer goed, geloof me.’

‘Hoe wil jij dat waarmaken? Je hebt genoeg aan jezelf en aan Lydia. Ze vertelde me vorige week nog dat jullie gaan trouwen nu je afgestudeerd bent. Jullie willen zo gauw mogelijk kinderen, zei ze, en dan wil ze niet blijven werken. En dat alles terwijl je nog die lange opleiding voor vaatchirurg gaat volgen. Je kunt ons niet helpen, kind. Ik moet zien dat ik onderdak krijg voor de nacht. De deurwaarder was zo vriendelijk de winkel nog tot vanavond open te laten, dan komt hij hem sluiten, dan moet ik eruit zijn. Peter kan naar opa en oma en ik moet maar zien. Misschien kan pension Anna me voor een nachtje hebben. Zij zal me niet veel in rekening brengen, ik heb haar altijd voorzien van bloemen voor op de ontbijttafels. In de horeca gaat het immers ook slecht.’

Ze komt bij, dacht hij, ze gaat al plannen maken. Dat is iets om dankbaar voor te zijn.

‘Ik probeer nu Peter te pakken te krijgen,’ zei hij. ‘Ik zal hem vragen of hij naar opa en oma gaat omdat jij en ik zaken hebben te regelen. Daar zal hij voorlopig wel tevreden mee zijn. Waar zijn zijn spullen eigenlijk? Zijn schoolboeken en zo?’

‘Ik heb alles in die twee koffers gepakt. Het kind moet er zo weinig mogelijk schade van hebben. Hij zal wel bij opa en oma mogen blijven. Voorlopig heeft hij dan tenminste onderdak. Ik heb nog een paar honderd euro op de bank. Die mag ik houden omdat we niet in gemeenschap van goederen zijn getrouwd. Maar alles wat ik van mijn ouders heb geërfd zit in de zaak, en daar zie ik nooit meer een cent van terug. Het is dom van me geweest om alle eieren in een mand te stoppen, maar ik dacht dat het allemaal wel goed zou komen. Er is me nooit verteld dat we er zo slecht voor stonden dat dit allemaal gebeuren kon.’

‘Het is nu eenmaal wel gebeurd,’ zei Marcus. ‘We moeten er het beste van maken.’ Hij bood niet aan dat zijn moeder bij hem en Lydia kon komen. Het huis waarin ze al sinds enkele jaren woonden was van Lydia. Hij moest dit vaak van haar horen. Ook was ze niet dol op haar aan-

staande schoonfamilie, en Marcus' ouders waren er op hun beurt niet blij mee dat hij bij haar was ingetrokken. 'Je zit dan al zo jong vast,' had zijn moeder als argument gebruikt. 'Als jullie nu samen ergens wat gehuurd hadden, lag het toch anders.'

Marcus had van deze logica nooit veel begrepen. Hij was tijdens zijn studietijd alleen maar de weekeinden bij Lydia geweest, zijn adres was in Utrecht, waar hij een kamer had gehad. Maar ze kenden elkaar nu toch lang genoeg om deze stap te durven zetten.

'We gaan eerst bij Anna langs,' zei zijn moeder beslist. 'Ik moet weten of ik voor vannacht onderdak heb. We nemen die grote koffer direct mee. Daar zit alles in voor je vader en mij. Peters bagage halen we straks, als we naar opa en oma gaan. De deur hier kan meteen dicht. De deurwaarder heeft zelf een sleutel, de mijne gooi ik door de brievenbus. Zo heb ik dat met hem afgesproken. Ik ken hem wel, hij kwam hier nogal eens voor bloemen voor zijn vrouw.'

Ik doe dit werk met een bloedend hart, had de deurwaarder gezegd, en dat geloofde ze ook wel. Ze sprak er niet over met Marcus, het had geen zin.

Ze krijgt het weer in de hand, dacht Marcus, ze regelt alles weer, zoals ze altijd heeft gedaan.

Anna Blom was thuis, ze ontving hen hartelijk. 'Krijg je zoveel logés dat je bij mij een plaatsje voor hen komt zoeken?' grapte ze. De glimlach bestierf op haar gezicht toen Katrien Lessing in het kort vertelde waarvoor ze kwamen.

'Anna, het zou prettig zijn als je me helpen kon, ik ben in moeilijkheden. We zijn failliet en uit ons huis gezet. Peter kan naar opa en oma en Frederik ligt na een hartaanval in het ziekenhuis, kun jij me voor een paar dagen onderdak bezorgen? Ik kan betalen wat je vraagt.'

'Meid toch...,' zei Anna, terwijl ze haar hand voor haar mond sloeg. En toen: 'Natuurlijk kun je hier komen. Als

mijn logé natuurlijk. Ik heb kamers vrij, als ik meer klanten krijg, zien we wel. Kom gauw verder, heb je al geluncht? Ik maak wat voor jullie klaar.'

Katrien Lessing weigerde haastig. 'We moeten naar het ziekenhuis, naar Frederik, dat begrijp je. Ik ben erg blij dat je plaats voor me hebt. Ik hoop dat het maar voor kort hoeft te zijn. Je vindt het zeker wel goed dat we direct verdergaan?'

'Je bent een heldin, mam,' zei Marcus toen ze later op de bus stonden te wachten die hen naar het ziekenhuis zou brengen.

'Het ergste komt nog,' zei ze somber. 'Maar eens zien of ik een heldin blijf. Ga jij maar alleen naar je vader, ik hoor alles wel van je. Ik kan het op het ogenblik niet opbrengen, ik heb genoeg aan mezelf.'

Hij drukte even haar hand. 'Ik denk ook dat dat het beste is,' zei hij.

Hij zocht de hoofdzuster op en vond haar in het kantoor-tje.

'Het gaat al wat beter met hem,' vertelde ze. 'U treft het, de behandelend arts is op het ogenblik bij uw vader, hij kan u straks over alles inlichten. Ik ga hem vertellen dat u er bent, wacht u hier maar even.'

Het gaat al wat beter met hem. Hij kon misschien wel helemaal opknappen, overpeinsde Marcus. Hij moest dan ergens worden ondergebracht, het ziekenhuis zou hem niet lang houden. Waar moest hij een herstellende patiënt laten? Lydia was verpleegkundige en in hun huis was plaats genoeg. Hij wist dat Lydia nooit zou voorstellen zijn vader in huis te nemen, ook niet voor korte tijd. En hij zou het haar nooit willen vragen; hij wilde haar weigering niet horen. Zijn overpeinzing werd onderbroken door de behandelend arts van zijn vader, dokter Vervaart.

'Uw vader heeft geluk gehad,' zei hij na de begroeting, 'al vindt hij dat op het ogenblik zelf nog niet. Die narigheid met zijn hart heeft zover wij kunnen nagaan, zijn leven gered. Het schijnt dat hij er een eind aan wilde maken met

een flesje bier waarin hij een bestrijdingsmiddel had gedaan, de dosis voor een paard. Als hij er maar één slokje van had binnengekregen, zou het al met hem gebeurd zijn geweest. Hij had alles goed georganiseerd, zijn wagen langs de kant gezet, hij zou niemand last hebben veroorzaakt. Maar het lukte niet omdat hij een hartinfarct kreeg toen hij de fles aan zijn mond wilde zetten. Door de opkomende pijn is de fles waarschijnlijk uit zijn handen gevallen. Toen de politie hem vond, was hij buiten bewustzijn. Alle lof voor de politie, ze hebben hem onmiddellijk hier gebracht. Zover we nu kunnen zien, heeft hij geen schade opgelopen. Hij herinnert zich alles, en die herinneringen zijn niet de aangenaamste, zoals u weet.'

Marcus knikte. 'Het voornaamste is dat hij beter wordt,' zei hij. 'We zullen alles doen om hem er weer bovenop te helpen. Kan ik naar hem toe?'

Dokter Vervaart dacht even na en sloeg de jongeman nauwlettend gade. 'Hij zegt dat hij niemand van de familie onder ogen wil komen,' zei hij toen, 'maar jij straalt zo veel uit van wat je vader blijkbaar gemist heeft, namelijk een grote dosis moed, dat jouw bezoek hem alleen maar goed kan doen. Blijf niet te lang, hij heeft veel rust nodig.'

Daar sta ik dan, dacht Marcus even later, toen hij in de kamer van zijn vader was. Zijn vader had hem niet horen binnenkomen, hij lag met gesloten ogen. Een ogenblik dacht Marcus dat hij sliep en overwoog te vertrekken, maar toen sloeg zijn vader zijn ogen op.

Marcus boog zich over hem heen en drukte een kus op zijn wang. 'Pap,' zei hij, 'we zijn zo blij dat je er nog bent en dat je weer beter wordt, ik moest je even zien. Alles komt goed, pap, maak je vooral geen zorgen. Ik... ik zorg voor alles. En jij hoeft alleen maar te zorgen dat je gauw helemaal beter wordt.'

Zijn vader gaf geen antwoord, zijn ogen waren weer gesloten. Marcus zag wat hij nog nooit gezien had: zijn vader hilde, er liepen tranen uit zijn gesloten ogen.

Dokter Vervaart had net gezegd dat hij zo veel moed had. Vriendelijk van hem, maar van die moed was nu niets meer over. Terwijl hij met een tissue zijn vaders tranen wegveegde, zei hij wat er het eerst in hem opkwam: ‘We beginnen gewoon helemaal opnieuw. Ik heb mijn kantoortje verkocht, van dat bedrag kunnen we voorlopig leven. En we hebben allebei relaties, u en ik, we komen er vast en zeker uit.’

‘Och, jongen toch,’ antwoordde zijn vader met een zucht. Dat was alles.

Op weg naar de hal, waar zijn moeder op hem wachtte, dacht hij aan Lydia, aan wat zij zou zeggen als ze hoorde dat hij het geld dat zij zag als appeltje voor de dorst al bijna had opgemaakt aan zijn familie, die ze toch al niet mocht.

Ze gingen toch maar eerst naar opa en oma en zouden later Peters koffers ophalen.

Peter was al bij zijn grootouders toen ze daar aankwamen. Zijn moeder deed het woord, waarvoor Marcus dankbaar was. Hij had ertegen opgezien deze oude mensen de jobstijding te moeten brengen.

Oma was er stil van en opa zei: ‘Ik wist dat het slecht ging, maar zo slecht, nee...’

Peter was de enige die het niet zo zwaar opnam. ‘Dan kan ik dus bij jullie blijven, oma. Fijn hoor, dank u wel.’

Marcus hoorde bijna wat zijn broertje dacht: *Dan ben ik eindelijk van dat gelazer over te laat thuiskomen af en ze zullen ook niet altijd over mijn huiswerk zeuren.* Als hij altijd netjes alle boodschappen voor oma deed, was er geen vuiltje voor hem aan de lucht, en dat zij hem dan altijd wat toestopte, was ook leuk.

Peter was een extra probleem, dacht Marcus, Peter moest later studeren, net zoals hij dat had gedaan. Hij zag voor zijn geestesoog zijn hele opleiding tot vaatchirurg als sneeuw voor de zon verdwijnen. Hij moest zien dat hij zo gauw mogelijk geld ging verdienen. Als waarnemer mis-

schien? Hoe kwam je aan zo'n functie? Hij had er nooit over nagedacht, hij had immers andere plannen.

'Zal ik u dan nog even naar Anna brengen, moeder? Het wordt namelijk tijd dat ik naar Lydia ga. Ze zal nu wel uitgeslapen zijn en naar me uitkijken,' zei hij.

'We moeten Peters koffers nog ophalen,' herinnerde zijn moeder hem.

'Dan loop ik met jullie mee om ze op te halen,' zei Peter opgewekt, 'dan kan mam meteen door naar het pension en jij naar je lieve Lydia, hoe vind je dat?'

'Ik vind je geweldig,' prees Marcus meesmuilend. 'Je hebt zeker je huiswerk al af?'

'Ik heb hier bij opa en oma veel meer rust dan thuis,' was het diplomatieke antwoord. 'En weet je wat ik net bedenkt? Dat ik mijn fiets nog heb. Die heeft de deurwaarder niet mee kunnen nemen omdat ik op de fiets naar school ben gegaan en niet lopend, zoals ik dikwijls doe. Is dat even boffen?'

Er is tenminste iemand van ons die lichtpuntjes ziet, dacht Marcus.

Lydia had hem zien aankomen en stond in de voordeuropening op hem te wachten. 'Fijn dat je er bent,' zei ze blij, 'ik heb de glazen al klaarstaan voor een welkomstdronk. En na de nachtdienst heb ik vrij gevraagd voor ons reisje. Ik kan je niet vertellen hoe ik me daarop verheug.'

Hij trok haar heel dicht tegen zich aan, hij verborg zijn hoofd in haar hals. 'Och liefje,' zei hij gesmoord. Meer kon hij niet over zijn lippen krijgen. Hij liet zich door haar meertrekken naar de kamer, waar in de zithoek de glazen op tafel stonden naast de bos witte rozen, de brandende kaarsen en de fles rode wijn.

Het was duidelijk dat ze al een poosje op hem had gewacht, de kaarsen waren al een eind opgebrand. Voor feestelijke aangelegenheden, ditmaal zijn thuiskomst na zijn afstuderen, nam ze altijd nieuwe kaarsen. Deze details gingen door hem heen terwijl hij bedacht wat hij haar alle-

maal zou moeten zeggen. Hij zou het straks pas zeggen, na hun eerste glas. Na dat eerste glas zou alles anders tussen hen zijn... Hij sloot even zijn ogen.

‘Je bent moe, hè?’ hoorde hij haar zeggen. Ze was naast hem gaan zitten, hij trok haar tegen zich aan als om moed te verzamelen. Het tweede glas schonk hij zelf voor hen in.

‘Mijn laatste,’ zei ze met een zucht. ‘Ik moest het eigenlijk niet doen, ik heb straks immers dienst. Het duurt nog even, maar alcohol blijft altijd zo lang bij mij zitten, dat weet je. Ik kan niet als een dronken dropje bij de patiënten komen. Maar vooruit, we hebben nu een feestje, moet ik maar denken. Ik verheug me er zo op dat ik straks niet meer iedere dag naar het ziekenhuis hoef. Ik heb uitgerekend dat ik maar twee dagen per week hoef te werken als jij straks in opleiding bent. Je weet hoe zuinig ik kan zijn, bij het gierige af, maar we krijgen er zo veel voor terug: onze vrijheid. Ik zal er altijd voor je zijn als je moe thuiskomt van je werk, net als de vrouwen van vroeger. Heerlijk lijkt me dat, voor jou én voor mij.’

Ze ratelde maar door. Ze werd altijd spraakzaam als ze iets dronk, maar deze keer wilde hij dat het niet zo was. Halverwege zijn tweede glas zei hij het ineens. Zomaar, plompverloren door haar betoog heen.

‘Ik heb slecht nieuws, Lydia, maar ik moet het je vertellen, ondanks ons feestje. Mijn vader ligt in het ziekenhuis, hij heeft een hartinfarct gehad. Zijn zaak is failliet, alles is in beslag genomen, het huis ook. De deurwaarder is vanochtend geweest. Moeder zit in pension Anna, Peter is bij opa en oma. Mijn vader heeft het niet kunnen verwerken. Ik kan geen kant meer op, ik moet hen helpen. Ik moet zo gauw mogelijk geld verdienen. We kunnen geen vakantie-reisje maken en we kunnen onmogelijk met Artsen zonder Grenzen meegaan.’

Punt. Uit. Hij had het gezegd. Hij keek van opzij naar haar. Hij hoorde haar zacht kreunen van ontzetting, haar hand voor haar mond geslagen.

Pas na een lange stilte zei ze: ‘Je meent het niet, het kan niet waar zijn.’

Hij antwoordde niet, zuchtte alleen en dronk zijn glas achter elkaar leeg.

‘Het is zo,’ zei hij toen, ‘het is zo.’

‘Het kan toch niet waar zijn dat we ons hele leven moeten omgooien omdat je ouders hun zaken niet op orde hebben! Dat is toch hun eigen schuld en niet de onze? Ze kunnen naar de bijstand gaan. Iedereen die aan lager wal raakt doet dat toch! Nu moet ik straks voor hen blijven werken, daar bedank ik voor. Dat kun je toch wel begrijpen? We hadden zulke fijne plannen en nu is alles aan diggelen. Dat is toch onrechtvaardig!’ Ze barstte in tranen uit.

Ze vraagt niet eens hoe het met mijn vader gaat, dacht hij, maar toen drong ook tot hem door dat het voor haar allemaal wel erg zuur was.

‘Dat reisje kunnen we misschien wel later maken, als vader weer op de been is en ik een huis voor hen heb gevonden,’ zei hij sussend. ‘Toe, houd nu op met huilen, we hebben elkaar toch nog.’

‘Nog wel,’ zei ze, ‘maar het drijft een wig tussen ons, we raken elkaar kwijt, zij zijn belangrijker voor je dan ik.’

Ze stond op, over haar ogen wrijvend liep ze de kamer uit. Op dat moment ging zijn telefoon over. Hij nam op en hoorde Hanka van Dam zeggen: ‘Wat fijn dat ik je nog tref, Marcus. Ik hoorde dat je plannen hebt om het land te verlaten. Ikzelf ga na al mijn avonturen bij opa aan het werk en nu wilde ik voor je vertrek nog enkele adviezen van je. Ik hoop dat je even tijd voor me hebt?’

‘Ja, ja natuurlijk, wanneer kunnen we elkaar zien? Zeg jij het maar.’ Hij hoorde hoe hees en hakkelend zijn stem klonk.

‘Zou het zo gauw mogelijk kunnen, misschien vandaag nog? Of is dat te veel gevraagd?’

‘Ik kan vanavond nog, maar dan wordt het laat. Als dat geen bezwaar is?’ Hij rekende snel uit hoe laat Lydia weg zou gaan om op tijd in het ziekenhuis te zijn. ‘Is halftien te

laat voor je?’

‘Dat past me uitstekend,’ antwoordde Hanka, ‘dank je wel, dan zie je me om halftien.’

Hij liep naar de keuken, waar hij Lydia bezig hoorde met de vaat, ze was de vaatwasser aan het uitladen.

‘Ik had net Hanka van Dam aan de telefoon, ze werkt nu bij haar grootvader. Ze wil wat adviezen en komt daarvoor vanavond langs. Om halftien, dat is zo ongeveer de tijd waarop jij altijd weggaat als je nachtdienst hebt. Dan kunnen we nog rustig eten. Ik dacht dat het zo het prettigst voor je was?’

Ze lachte schamper. ‘Niets is meer prettig voor me,’ zei ze. ‘Misschien heeft haar opa, die voddenkoning, wel een baantje voor je in een van zijn bedrijven. Dan is je studie mooi meteen naar de maan. Als je maar weet dat ik er ook behoorlijk wat geld in heb zitten. Zonder mij had je er nooit die kamer in Utrecht op na kunnen houden en je hebt hier altijd voor niets gewoond.’

Ze vergat even dat zij in de loop der jaren het hele huis had ingericht met alles wat hij aan het administratiekantoorje verdiend had. ‘Dan hebben we daar later geen kosten meer aan,’ had ze altijd gezegd, ‘een rustig idee.’ Hij balde zijn handen tot vuisten om er zijn mond over te kunnen houden.

‘Bederf nu niet alles tussen ons, Lydia,’ zei hij alleen.

‘Hoeft niet, is al gebeurd,’ zei ze kortaf, terwijl ze de afwasmachine met een klap dichtsmeet. ‘Ik ga eerder naar het ziekenhuis om daar wat te eten, dan kun jij je voorbereiden op een tête-à-tête met de voddenkoningin. Ik heb gehoord dat ze tegenwoordig in een rolstoel zit, maar dat weet je natuurlijk al.’ Ze liet de keukendeur met een snik achter zich dichtvallen. Later zag hij haar naar de schuur lopen om haar fiets te pakken. Ze was blijkbaar door de openslaande deuren in de kamer naar buiten gegaan.

Hij voelde het als een bevrijding dat ze weg was, tot hij besepte dat de kans groot was dat hij haar verliezen zou. Ze

waren al zes jaar bij elkaar, waarvan drie jaar samen in dit huis. Haar huis. Het stak dat ze hem verweet van haar geprofiteerd te hebben. Dat was beslist niet waar. Ze hadden vrij royaal geleefd, alle etentjes en vakanties had hij betaald. Hij wist dat ze veel van haar eigen inkomen op de bank had staan. Ze rekende er ook op de som van de verkoop van zijn administratiekantoor daarbij te schrijven. Dat zou niet gebeuren, nam hij zich voor. Alleen het geld voor hun vakantie zou hij eraf nemen en de rest zou hij aan zijn ouders besteden. Hij zou voet bij stuk houden en ze zou wel bijtrekken.

Ik sta hier mijn tijd te verdoen, dacht hij, ik moet maatregelen nemen om moeder ergens onder te brengen. Natuurlijk niet alleen zijn moeder, corrigeerde hij zichzelf, zijn vader en Peter ook. Zijn vader zou waarschijnlijk al gauw uit het ziekenhuis ontslagen worden en dan moest hij een goed onderkomen hebben, een huis. Een huis waar hij weer op verhaal zou kunnen komen, om in te zien dat alles wel moeilijk was, maar dat de wereld niet was vergaan. Kortom, hij moest een woning zoeken. Een zomerhuisje misschien? Hij wist geen zomerhuisjes hier in de buurt. Hij zou verschillende van zijn klanten van vroeger kunnen bellen om te vragen of zij iets voor hem wisten. Zijn klantenkring had voor het grootste deel uit kleine zakenmensen bestaan, winkeliers, eenmanszaken, maar ook enkele mensen met een flink inkomen en bijbanen.

Hij begon te bellen, de nummers stonden allemaal nog in zijn mobiel. Ze beloofden voor hem uit te kijken, maar hij kreeg nergens beet. Natuurlijk niet, dacht hij wrevelig, dat ging niet zomaar simsalabim.

Hij viel zuchtend in een stoel neer, herstelde zich toen en ging rechtop zitten. Als er één de moed niet mag verliezen, dacht hij, ben ik dat. Hij werd uit zijn overpeinzingen gehaald door de bel van de huisdeur.

Hij sprong overeind, hij was Hanka totaal vergeten. Hij zag haar op de stoep staan toen hij de voordeur opendeed.

Het viel hem direct op dat ze niet veel veranderd was sinds meer dan een jaar geleden, behalve dat ze nu twee krukken nodig had.

De zwaarmoedige Marcus valt als een blok voor Hanka's optimisme

Marcus en Hanka gaan allebei door een zware tijd. Marcus' vader doet een zelfmoordpoging, die mislukt maar wel nare gevolgen heeft. Hanka heeft een tijd geleden samen met haar vader een auto-ongeluk gehad: haar vader overleefde het niet, Hanka is zwaargewond geraakt en kan moeilijk lopen. Maar terwijl Marcus bijna bezwijkt onder de zorgen die op zijn schouders komen, weet Hanka juist de schouders eronder te zetten en het positieve te zien. Marcus is daar zo van onder de indruk dat hij smoorverliefd op haar wordt. En dat terwijl hij op het punt staat te trouwen met een ander.

Nel van der Zee is al meer dan zestig jaar romanschrijfster. Deze 'grande dame' van de familieromans schrijft niet meer zo vaak als vroeger, maar als ze het doet, dan doet ze het goed. *Vroeger is voorbij* is een prachtige roman over doorzettingsvermogen en levenslust.

Z&K

ISBN 978 94 0190 662 3 NUR 344

9 789401 906623

www.romanserie.nl